

Základní škola T. G. Masaryka Blatná,
okr. Strakonice

ABSOLVENTSKÁ PRÁCE KULTURA STAROVĚKÉHO EGYPTA

Autor práce: Alena Zachová, IX. A

Vedoucí práce: Mgr. Jan Kyznar

Školní rok: 2009/2010

Úvod

Toto téma jsem si vybrala za účelem prohloubení svých znalostí v oblasti historie, zejména kultury ve starověkém Egyptě. Myslím si, že poznatky z této práce se mi budou v budoucnu hodit. Chtěla bych se historii dále věnovat.

Kultura starověkého Egypta

Starověký Egypt

Egypt patří mezi nejstarší státy na světě. Jeho první dynastie vládla již 3000 př. n. l.. Názvu Egypt předcházela různá jména, nejznámější z nich je řecké Aigiptos, které vzniklo na základě pověsti o egyptském králi Aigiptovi. Tato země „úrodného půlměsíce“ byla už od začátku považována kvůli své rozvinuté kultuře a nesčetným památkám za kolébku vědy a magie. Staří Egyptané říkali své zemi Ta-meri, to v překladu znamená Obdělávaná nebo také Milovaná země. Řecký dějepisec Herodotos, který žil v letech 484 - 425 př. n. l., ve svých spisech napsal „Egypt je darem Nilu“. Chtěl tím říci, že nebýt jedné z nejdelších řek na světě, nikdy by nevznikla tak nádherná kultura a památky Egypta, které dodnes obdivují lidé z celého světa. Název Nil vznikl z řeckého slova Neilos. Staří Egyptané ho ale nazývali Iteru, což v překladu znamená řeka. Nil se každoročně rozléval ve svém dolním toku, a když opadla voda, zůstalo na místě úrodné bahno. Pěstovalo se obilí, zelenina a ovoce. Aby lidé zabránili vysušování půdy, rozváděli vodu sítěmi kanálů. Životodárný Nil byl z tohoto důvodu povýšen na boha hojnosti.

Písmo bohů

V Egyptě se nejprve používalo obrázkové písmo, které Řekové nazvali hieroglyfy. Je to složenina dvou slov a znamená posvátný zářez. Vznik tohoto písma se datuje kolem roku 3200 př. n. l.. Zpočátku mělo 700 znaků, poté se počet zvýšil na 5000. Egyptané tvrdili, že písmo je darem bohů, jmenovitě boha moudrosti Thovna. S tímto písmem je nejvíce spojován francouzský archeolog Jean-Fracois Champollion (1790 – 1832) (Příloha č. 1). Jeho matce bylo údajně předpovězeno, že její syn „jednou dobude slávy, která přetrvá staletí“. V 15

letech už ovládal 7 jazyků. V roce 1822 za pomoci Rossetské desky (Příloha č. 2), která obsahuje stejný text ve třech různých písmech (hieroglyfické, démotické a řecké), rozluštil hieroglyfy. Rossetská deska váží 760 kg, na výšku měří 114 cm, na šířku 71 cm a její tloušťka je 30 cm. Egypťané jako první vynalezli papyrus vyráběný z rákosu. Hieroglyfické texty se psaly rákosovou hůlkou na papyrové svitky nebo se tesaly do kamene. Toto písmo tvořily tři druhy písma - piktogramy (kresby, které představovaly věci nebo živé postavy kombinované se znaky pro vyjádření myšlenek), fonogramy (znaky vyjadřující zvuk) a determinativy (znaky, které rozlišovaly piktogramy od fonogramů). Později začali písaři používat jednodušší písmo – hieratické. Hieroglyfickým písmem se poté psaly jen náboženské a oficiální texty (obrázek 4). Nakonec vzniklo písmo démotické neboli lidové, které se brzy stalo díky své jednoduchosti v Egyptě nejběžnějším. Hieroglyfy ovládali jenom písaři, kteří měli v tu dobu obrovskou moc. Egypťané věřili, že hieroglyfy mohou ožít a rouhajícího se člověka usmrtit.

Faraoni

Slovo faraon vzniklo z výrazu peroa, to znamená „velký dům“. Podle pověsti byl prvním faraonem bůh Hor, proto je vyobrazován na zdech chrámů. Další panovníci byli jeho převtělením. Prvním historicky doloženým faraonem se stal roku 3000 př. n. l. Meni nebo také Menej, který jako první sjednotil Horní a Dolní Egypt. Podle egyptského náboženství byli prostředníky bohů na zemi a zároveň jejich veleknězi. Za tuto službu jim potom bohové měli propůjčovat svou sílu, která umožňovala porazit všechny nepřátele. Proto byli faraonové uctíváni jako bohové a jejich jména se rámovala do kartuší. Vladaři měli i svoje symboly moci. Na hlavě nosili vladařský šátek nemes, na čele královskou kobru ureus, v ruce drželi žezlo a důtky. Faraoni se v zájmu zachování moci a potvrzení svého božského původu nevyhýbali ani sňatku otce s dcerou nebo dědečka s vnučkou. V důsledku toho docházelo k degeneraci dynastií, která se projevovala různými nemocemi, například slabomyslností. Nejznámějším faraonem je Ramses II., který vládl v letech 1297-1213 př. n. l. Tento panovník podepsal s chetitským králem první dochovanou mírovou smlouvu, proto je považován za výborného diplomata. Byl také pilným stavitelem a energickým vládcem. 4. listopadu 1922 našel archeolog Howard Carter novou hrobku, o které netušil, že se stane významným archeologickým objevem. Před síně hrobky byly zavaleny kameny a sutinami, proto se k nim dostal až za tři roky. V hrobce našel neporušený sarkofág s posmrtnou maskou vykládanou zlatem, lapisem lazuli a modrou skelnatou pastou. Ta patřila faraonu Tutanchamonovi, který vládl 1333 – 1323 př. n. l. (Příloha č. 3). Tento panovník však nebyl významný, za dobu své

vlády pouze zrušil náboženskou reformu svého otce Amenhotepa IV.. Zajímavé na tomto panovníkovi je, že na trůn nastoupil už v 9 letech, což v této době nebylo nic divného, protože věk ženichů se pohyboval kolem 14 - 15 let a věk nevěsty mezi 12. - 14. rokem. Tutanchamon zemřel v 19 letech na následky zlomeniny levé nohy a na malárii.

Náboženství

Egyptané měli svoje vlastní složité náboženství, které se promítalo do jejich celého života. Je zajímavé tím, že lidé nestavěli chrámy jenom pro bohy, ale také pro posvátná zvířata, jejichž maso se na rozdíl od jiných náboženství mohlo jíst. Zákaz se vztahoval pouze na požívání masa v chrámech, kterým byla zvířata zasvěcena. Obyvatelé Egypta věřili, že východ znamená zrození, proto stavěli chrámy na východním břehu Nilu. Západ pro ně symbolizoval smrt, proto západní břeh sloužil jako pohřebiště, příkladem je Údolí králů. V egyptském náboženství bylo povoleno mnohoženství. Muž se však musel o všechny svoje manželky postarat, a proto to byla výsada spíše faraona a vyšších hodnostářů, kteří byli dobře zajištěni. Náboženství mělo přes 2500 posvátných postav. Většina z nich byli bohové spojení rodinnými vazbami. Toto náboženství věřilo, že lidé budou svoje těla potřebovat pro posmrtný život, a proto se je Egyptané snažili zachovávat prostřednictvím obřadu, kterému se říkalo mumifikace. Ta trvala 70 dní a tělo mrtvého se balzamovalo a omotávalo až dvaceti vrstvami obinadel. Mezi ně se vlévala horká pryskyřice a vkládaly se šperky a amulety, které měly chránit jednotlivé části těla. Mumifikovaná těla dostala název mumie podle arabského slova „mumíja“, to v překladu znamená asphalt. Byla uložena v několika rakvích a nakonec umístěna do sarkofágu, který byl tvořen z jednoho velkého kvádru křemence. Nemumifikovali se jenom lidé, ale i zvířata, např. krávy, krokodýli a kočky. Z mumifikovaného těla se vyndávaly střeva, játra, žaludek a plíce, které byly umístěny v nádobách zvaných kanopy a položených vedle sarkofágu. Srdce zemřelého zůstávalo v těle. Kanopy (Příloha č. 4) s ostatky byly vyrobeny z kamene, který se nazývá anhydrit, a různě zdobený.

Pyramidy

Těla faraonů byla ukládána do hrobek, kterým se říká pyramidy. Stavěli se z kamenných kvádrů do tvaru jehlanu, který měl představovat horu nebo sluneční paprsek. Tyto stavby patří mezi 7 divů světa. Pyramidy si nechával vystavět faraon. Podle pověsti si první hrobku nechal postavit král Surid, protože se obával předpověděné katastrofy a hněvu bohů. Podle otce dějepisu Herodota na stavbě pracovalo 100 000 dělníků po dobu 20 let. Vědci přišli s domněnkou, že na stavbě pracovali pouze otroci, ale dnešní nálezy dokazují, že na pyramidách pracovali dělníci za mzdu. V Egyptě je zatím zdokumentováno zhruba 70 pyramid. Nejznámější jsou v Gíze, a to Cheopsova, Rachefova a Menkaurova (Příloha č. 5). V Sákkaře je považována za nejstarší Džoserova stupňovitá pyramida postavená roku 2600 př. n. l. (Příloha č. 6). Protože pyramidy lákaly zloděje, byly ostatky faraonů ukládány do jeskyní v Údolí králů. Největší pyramidou je Cheopsova (egyptsky Chufevova), která původně měřila 146,5 m, dnes nemá špičku, a proto měří jen 137,5 m. Její hmotnost je 5 mil. tun a zabírá plochu 5,3 hektaru, tj. 20 fotbalových hřišť. Je to nejobjemnější stavba na světě, bylo na ni použito přes 2 mil. kamenných kvádrů. S pyramidou je spojena řada legend. Údajně sloužila jako astronomická observatoř. Z její délky obvodu se může odvodit číslo π s přesností na 5 desetinných čísel. Cheopsova pyramida je umístěna přesně podle světových stran, odchylka je jen 25 cm. Je také nekonečným kalendářem, neboť délka jedné strany základny v egyptských loktech odpovídá počtu dnů astronomického roku.

Zajímavosti

V Egyptě rok trval 360 dní, ty byly rozděleny do tří ročních období. První, nazvané achet, bylo období záplav, kdy se rozléval Nil. Druhé se nazývalo peret, což v překladu znamená zima, a poslední období se jmenovalo šemu, tj. léto. Egyptané měli v oblibě řadu amuletů. Věřili totiž, že ochraňují toho, kdo je nosí. Nejznámější měl tvar posvátného brouka skarabea. V starověkém Egyptě ho nazývali Kheper, což znamená to, co přichází nebo vzniká. Jeho kulička připomínala lidem slunce, které se podle nich každé ráno rodilo a večer umíralo. Další zajímavostí je sfinga, které se říká „otec děsů“ (Příloha č. 7). Tato socha se lvím tělem a lidskou hlavou je symbolem Egypta a zároveň nejzáhadnější a svou výškou 73,5 m i největší sochou na světě. Díky své poloze u Rachefovy pyramidy je považována za její strážkyni. Zajímavá je pověst o ztracené armádě. Armáda perského krále Kambýsa II. pronásledovala roku 525 př. n. l. egyptskou armádu a beze stopy zmizela. Záhada už bude možná brzy

rozluštěna. Italští archeologové totiž v poušti našli kosterní pozůstatky a zbraně z té doby. Mezi nejkrásnější památky Egypta určitě patří chrámové město Karnak. Zde stojí i největší chrám na světě, který je zasvěcen nejvyššímu bohu Ra. Za zmínku stojí i Velký a Malý chrám v Abú Simbelu (Příloha č. 8). Zajímavostí Egypta jsou také Memnonovy kolosy (Příloha č. 9), představující faraona Amenhotepa III.. Turisty je vyhledáváno chrámové město Luxor, podle Homéra „Město stovek bran“, jehož doslovný překlad zní „Město paláců“. Domy, chrámy ale i paláce se dříve stavěly z hlíny, proto se jich dodnes dochoval malý počet. Neznámější je chrám královny Hatšepsut.

Konec říše

Do historie Egypta je zapsáno 30 dynastií. Předposlední dynastii vládl Alexandr Veliký, který v roce 322 př. n. l. porazil Persii, jejíž součástí byl i Egypt. Zde se nechal korunovat faraonem. Po jeho smrti převzal vládu nad Egyptem jeden z jeho vojevůdců Ptolemaios. Založil poslední dynastii, která byla silně ovlivněna řeckou kulturou. Tento vliv je dodnes patrný z názvů, které jsou většinou řeckého původu. Neznámější panovnicí této dynastie byla královna Kleopatra. V roce 30 př. n. l. přechází Egypt pod římskou nadvládu a slouží jen jako „obilnice Říma“. Definitivní zánik egyptské kultury přišel s příchodem křesťanství.

Anotace v Aj

The Culture of Ancient Egypt

The first united country ever was created in the Ancient Egypt around 3000 BC. Its mature culture has an influence on science and art until now. Religion was very important for people in Egypt. The religion influenced Egyptian historic monuments, that are known by the whole world (big temples, burial chambers, cities) as well. People in Egypt worshiped a lot of Gods and believed in life after death. The ruler was called Pharaoh and was worshiped like God. We can find God's burial chambers (the pyramids) mainly in Giza and Sakkara. There are other important monuments – Sphinx statue and the temple cities of Luxor. The Egyptians created a new type of writing (from pictures) – hieroglyphs. They were excellent in mathematics, medicine and astronomy.

Závěr

Tuto práci jsem si vybrala, protože mě baví historie a hodně se o starověký Egypt zajímám. Proto jsem si vybrala téma Kultura starověkého Egypta. V práci jsem chtěla vyzdvihnout tuto nádhernou kulturu, náboženství a významné památky Egypta. Snažila jsem se hledat informace nejen z internetu, ale i čerpat ze širokého spektra literatury. Myslím si, že se mi tato práce povedla tak, jak jsem si ji na začátku představovala.

Použité zdroje

Břetislav Vachala: 77 Zajímavostí ze starého Egypta, Albatros, 1989

Geraldine Harrisová: Atlas civilizací a kultur - Starověký Egypt, DŮM OP, 1996

Maria Cristina Guidotti, Valeria Cortese: Starověký Egypt, SUN, 2006

Christophe Barbotin a kol.: Ilustrované dějiny světa – Egypt a starověké Řecko, Gemini, 1993

Vincenzo di Giovanni, Glauco Pretto: Objevování minulosti – Velké civilizace, QUINET, 1993

www.google.cz/obrazky

www.wikipedie.cz/starověkýegypt

<http://staroveky.egypt.sweb.cz/Champollion.htm>

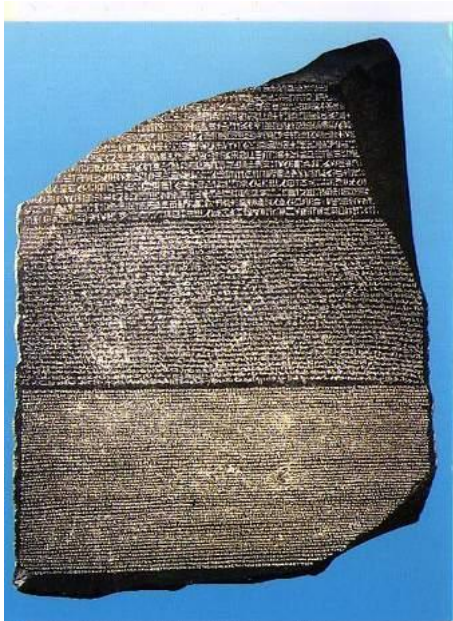
<http://faraon.wz.cz/cesta/memnon.htm>

Přílohy

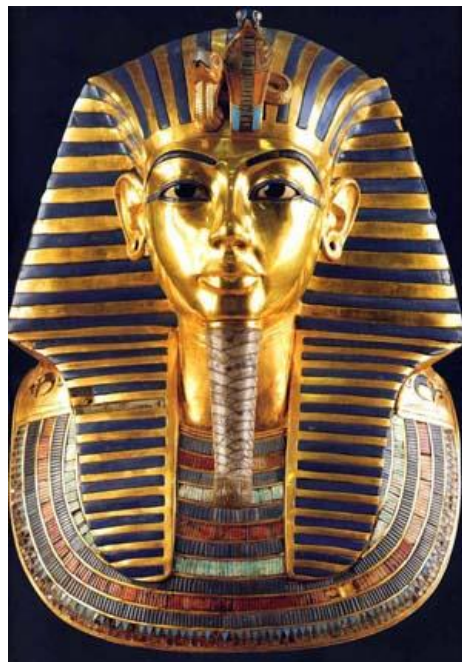
Příloha č. 1 – J. F. Champollion

Příloha č. 2 – Rossetská deska

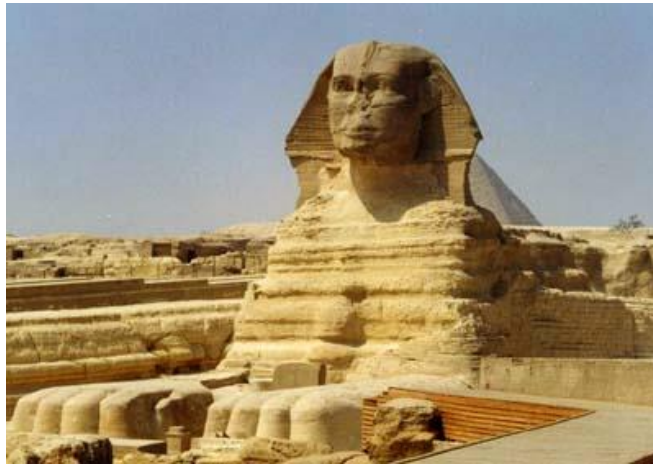
Příloha č. 3 – Tutanchamon

Příloha č. 4 – kanopy

Příloha č. 5 – pyramidy v Gíze

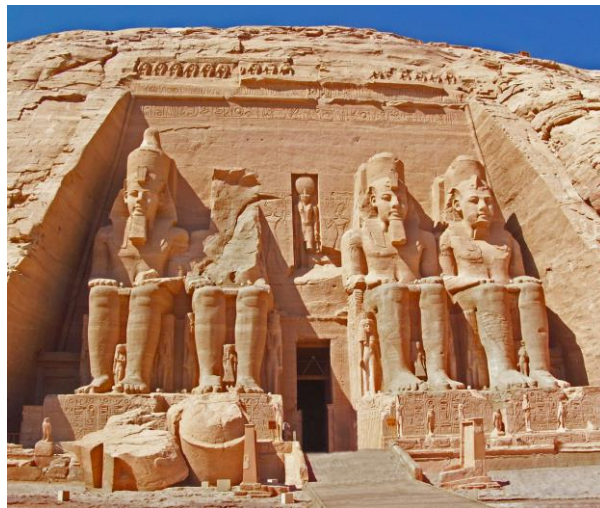
Příloha č. 6 – Džoserova pyramida

Příloha č. 7 – Sfinga

Příloha č. 8 – Velký chrám v Abú Simbelu

Příloha č. 9 – Memnonovy kolosy

